TAMÁSI ÉS PIRANDELLO a főiskolások színpadán

Énekes madár

Az idén a marosvásárhelyi Színművészeti Intézet növendékei ismét elébe vágtak a „nagy" színházaknak, mégpedig két jelentős bemutatójukkal is. Ezek közül az első Tamási Áron költészet, játékosság és fantázia meseköntösébe öltöztetett népi játéka, az Énekes madár volt, de — bocsássuk mindjárt előre: az előadás nem részesült éppen lelkes sajtófogadtatásban. Tamási darabjával lesz még alkalmunk részletesen foglalkozni, mert két színházunk is műsorára tűzte ebben az évadban, egy biztos, hogy jelentősége a romániai magyar drámairodalomban elvitathatatlan, a színpad felől nézve pedig éppilyen kétségtelennek látszik, hogy játszani viszont cseppet sem könnyű. A színinövendékek előadását is így kell elbírálni.

Hogy a költészetet a naiv játékossággal és groteszk humorral milyen részarányban kell keverni Tamási színpadán, az nagyon ravasz kérdés, tulajdonképpen Tamási művészetének legfőbb titka. Az osztályvezető tanár és rendező, Lohinszky Loránd mintha attól tartott volna, hogy a mesés és poétikus légkör, amelyben az egyszerű, színte népmesei szimbólumok „maguktól" bomlanak ki, manapság kissé elavult és naiv, holott poézissel és hangulattal is lehet igazi drámai feszültséget teremteni, s balladásan stilizálva és sűrítve olyan örök igazságokat bebizonyítani a színpadon, hogy például: „a szerelem csodákat művel". A rendezőnek nem kellett volna óvakodnia a mesés látványosságtól sem, ám túl realisztikus volt színpadán akár a szerelem erejétől elmozduló fal, akár a veszedelembe került Mókával magasba nyúló fa, akár az öreglegényeken és vénlányokon győzedelmeskedő szerelmesekkel — ez éppenséggel hiba volt! — nem magasba emelkedő, hanem elsüllyedő díszlet (ami a színpadi nyelvet lefordítva azt jelenti, hogy az énekes madár nem felröppen, hanem a süllyesztő nyeli el). A poézis rovására inkább a játékosságnak jutott az előadáson nagyobb hangsúly, s itt a rendező jó stílusérzékét dicséri, hogy felismerte, mennyi veszélyt rejteget Tamási kedélye, tréfálkozó hangja is, amely bármikor átcsúszhat góbés göregáborosságokba. Ezt azonban a két öreglány és öreglegény beállításánál finoman elkerülte, s ezért elvezhettük zavartalanul Kovács Lenke és Bálint Márta, illetve György András és Kincses Elemér játékát. A fiatal szerelmesek közül Rácz Mária (Magdó) leányos, gyöngéd bájával hozott valami költészetet a színpadra, Jancsó Miklós (Móka) a beállítás szerint is inkább a tréfás kedélyre hajlott.

Kacsír Mária

Hat szerep szerzőt keres

Pirandellót jól játszani igen nehéz feladat még érett, tapasztalt színészek számára is, de a Pirandello világába való „belekóstolás" nélkül modern színész, korát érző-értő színész aligha lehet valaki. Mert Pirandello az összes modern drámai irányzat, a brechti tézis-dráma, a gondolati színház, az anti-színház, az abszurdok őse. Gogolról írta Dosztojevszkij: „Mindnyájan Gogol köpenyege alól bújtunk elő". Korunk drámaírójra elmondhatná ugyanezt Pirandelloról. Dramaturgiájában benne sűrűsödik többek között Beckett abszurditása, Dürrenmatt, Camus, a ionescui fintor, valamennyiük világlátása, társadalmi és művészeti konvenciók elleni lázadása és kíméletlen bírálata a polgári társadalom berendezkedése, erkölcse ellen. A Hat szerep szerzőt keres konkrét társadalmi viszonyok között élő emberek drámája — s ezt azért jó hangsúlyozni, mert egyesek szerint Pirandello tételeket és nem embereket mozgat a színpadon — olyan embereket, akiknek sorsa csak az egyéni tragédia felé vezethet. Kaotikus korban élnek, gondolati és érzelmi zűrzavarban, amely még létüket is megkérdőjelezi. Nem is rosszak, csak gyengék, egyaránt képtelenek a jóra és a gonoszra. Fellázadnak ösztöneik ellen, de nem tudják a tudat szavát követni, s mivel magukat sem ismerik, a környező világ sötét rengeteg számukra, a valóság elől rögeszmékbe menekülnek, szeretnének szeretni és mégis a gyűlölet láncolja egymáshoz őket. Ilyen félelmetesen pontos kórképet egy felbomló társadalomról — amilyent Pirandello a Hat szerep szerzőt keres-ben — kevesen adtak.

A végzősök vizsgaelőadását Lohinszky Loránd osztályvezető tanár rendezte Bács Ferenc tanársegéd közreműködésével. Rendezése a feje tetejére állított pirandelloi színház, a pirandelloi szimbólika, gondolatiság megértéséről tanúskodott, sikerült megteremtenie a színpadon azt a bizonyos káprázatot, amelyről a darabban annyiszor szó esik. A rendezés, illetve Lohinszky Loránd érdeme is, hogy az idei végzősök megértették és beleélték magukat a nagy szicíliai bizarr és gyötrően emberi világába. Ez a modern hangvétel úgy látszik természetesebbnek hatott számukra, mint például Tamási Áron üde, tündéri lebegésű lírája. Borbáth Ottília a Mostoha Lány bonyolult, szerencsétlen alakját keltette életre, — s ez most nem stiláris kőrhely, — a szó legszorosabb értelmében életet lehelt a lány alakjába. Mély érzésekkel, átélten, fűtötten „hozta" az „esett" lányt, egyes pillanatokban megrázó drámai erővel fejezte ki ösztönzatát a borzonzató emlékektől. Kitűnő volt Laczi Papp Márton a Fiú szerepében. Figurálisan is konok, eszeveszett ámokfutó, gyűlöletébe bezubózott s attól semmit se látó monomániás. Rendkívül szuggesztív volt. Bálint Márta halk, visszafojtott fájdalomból és kétségbeesett dühkitörésekből építette fel igen nehéz szerepét, olykor maga volt a fájdalom, a Mater Dolorosa. Sajnos az Apa — a szerző filozófiai mondanivalóját hordozó — kulcsszerepében György András nem tudott teljes mértékben azonosulni szerepével, az átélést külsőséges eszközökkel igyekezett pótolni, a súlyos gondolatokból csak a szavakat tolmácsolta. Kovács Lenke Madam Pace-ja: színészi telitalálat. Jó volt Csergőffy László Igazgatója, de a keretjáték valamennyi tagja Rácz Mária, Kincses Elemér, Csiki Ibolya, Ádám Erzsébet, Jancsó Miklós, Bogdán Tibor, Süle Mária, Geréb Attila is kivette részét a sikerből. Ötletes, szuggesztív, igazi pirandelloi hangulatot teremtő volt Kemény Árpád díszletterve.

Polgár István